

ГОЈКО ЧЕЛЕБИЋ

АВАНТУРЕ ЈАКОВА ОД БОКЕ

ЈЕСЕЊИ ДАН

Имао сам оца. Ух, како добар почетак за кратку причу!

Какав је то био мушкарац, у читавој Зетској бановини није му било равног боксера! Мишићав, са плочицама на трбуху плитком од спортске глади, јагодица широких као у Индијанца, са четири зглоба на песници од којих сваки носи једно слово: с, м, р, т. Био је најбољи гимнастичар и најбржи пливач међу вршњацима. Не бјеше му нигдје карара. Кожа му је била дуванкеса боје бакра, доратаста чак и зими, затегнута као у дората како су злобно мрморили противници, који се никад нису могли мјерити с татом у поштеној борби.

Међутим, каријера му није била баш сјајна и ја се тога споменем оног новембарског дана сваке јесени кад осване Госпа од здравља. Тај дан му бијаше болна тачка јер није могао да се уздржи од плача. Разлог плача је увијек био један те исти – историја, барем је он тако бугарио. Тврдио је да је битка са прошлошћу изгубљена једном заувјек и да су зато опрезни Јевреји саградили Зид плача за сваки случај. Свом другу из клуба се једном повјерио да је сваки боксер, заправо, срећан ако не доживи репризу борбе са прошлошћу.

Мој оцо није могао да се уздржи од плача пред зидом прошлости. Чим би она закуцала на врата, а то се по правилу дешавало на Госпу од здравља у рани јутарњи сат он би бризнуо у плач, скинуо рукавице и окачио их о клин, одбацио кућни халат и стао пред огледало у својој легендарној пози са голим шакама упереним у рам.

„Сад ће крвници на мене у колони, из магле.”

„Иване, јеси ли при себи?“, вриснула би мајка. „Ако хоћеш да помахниташ, махнитај сам, дјецу поштеди зулума!“

„Нокаутирао ме је живот, жено, шта да радим сем да клекнем и плачем?“

„Ради шта хоћеш, нас троје остави на миру!“

Он би је одгурнуо и наставио да се бори са невидљивим противником. Тај јесењи дан је био посебан зато што је он само примао ударце и јецао. Подметнуо би један образ, други, браду, слепоочницу, чело и тјеме да противник лакше погоди. Више масница би добио тог дана него читаве сезоне. Био је модар у образима к’о да нас посједала за трпезом и читала молитву.

„Туче ме живот, жено, зар је срамота заплакати!“

Не памтим да је на Госпу од здравља икад задао кроше или аперкат, о директу да не говорим, мислим на онај лијеви, јер тај је косио све пред собом као коњско копито и дефинитивно мијењао ситуацију у рингу. Јок, ништа од спаринга и одбране, само је примао ударце! Невидљиви противници су тукли из свих оруђа – никад нисам посумњао да их има читав буљук кад је тата у питању – и он је падао, устајао, опет падао и тако редом све до свечане вечере, кад би га мајка покрила ћебетом и одвукла у спаваћу собу а нас посједала за трпезом и читала молитву.

„Госпо наша, заштитнице, милосна и свемогућа!“

Испод ћебета је допирао плач пригушен и помијешан са хротањем, али тише и у размацима, што је знак да ноћ одмиче и јесењи протокол плача се приводи крају.

Имао сам оца – ух, какав крај за кратку причу...! Јаков од Боке га је познавао боље од мене јер је био старији, а знао је помало и технику комунистичке полиције. А ја, шта сам био ја, макање коме млијеко капа низ браду...

УДБАШИ

Удбаши су били крволоци који су након рата сисали крв народу, највише зрелим мушкарцима, каталогизовали је и архивирали у нерђалим епруветама а потом усмјеравали епрувете у караванима с једног краја земље на други. Јаков од Боке их је у дјетињству замишљао као малореке и тупаве људе који се чешљају чешљем од волујског рога и носе кожне капуте. Они се код нас дијеле на континенталне, оне из унутрашњости, са стегнима усуканим као код фудбалера, космате попут пастира и на приморске, којима се брзо квари коријен косе и рано остану ћелави. И једнима и другима је заједничко то што су носили чешаљ од бјелокости и сваки пут кад би ухапсили поштена човјека, трудбеника или официра тек изашлог из рата под оптужбом да је страни шпијун зачешљали би косу, они космати, подно тјемена и око ушију и полизали длан да загладе пљувачком пругу на глави.

Крв ратара, радника или официра текла је устаљеним меандрима од руке до руке и никад се није десило, барем тако тврде наше мајке и баке, а оне су је познавале и може им се вјеровати, да једна једина кап прелије епрувету и капне у прашину. Свака кап је доспјела на своје одредиште у Државни архив крви, Маршала Тита 22, Јаков од Боке зна која варош. Ова прича је требало да носи наслов Архив крви због сигурности с којом је текућина депонована сваки пут изнова без грешке у писању имена ратара, официра и чиновника на тврдој хартији и лијепљењу картице уз облук епрувете као да је име затвореника саставни дио његове крви. Епрувета је складиштена уредно са беспрекорном подударношћу имена појединог затвореника и крвне групе.

ИСТОРИЧАР КОЈИ ЈЕ КРМИО ПРАСАД

Укратко о том људском материјалу: био је осредњег раста, црномањаст, набијен мишићем у рамену и баш му је једно раме, лијево, помогло да не повриједи оно друго у скоку с прозора доље на травњак пошто је полиција упала у стан. Подметнуо је раме и то је било то, доста је једно моје раме, копилади, ликовао је бјежећи, нисте достојни да оба рамена жртвујем при хапшењу!

„Не дам моју другу банду, револуционар никад не подмеће лијево раме!”, ауторизовао је он своју сујету пошто су га стрпали у замрежену марицу с лисицама на рукама. Смандрљали су га у затвор након суђења по кратком поступку и задужили за прехрану прасади у кругу који затвореници зову економија.

Како се звао историчар који је крмио прасице, зар је то важно? Јаков од Боке га је посјетио у затвору у Спужу у зиму 1973. године одобравајући у души умјетничку слободу човјека са љевнице, поготово док је овај у самици, али се није изјаснио о својим мислима пред чуварима.

„Зар сви историчари не би требало да се одрекну свог личног имена и помире се са бројем који добију у природном току времена”, упитао је затвореник свог изненадног посјетиоца, „историчар број 28, историчар 79, историчар 679, историчар 2467? Овај последњи број, ако Вам је мило знати, резервисан је за Херодота. И тако све до југословенског историчара сјутрашњице какав сам ја, Ваш јунак?”

„Нисте Ви мој јунак него мој случај”, успротивио се благо посјетилац враћајући службену карту у џеп.

Случај је имао бркове од уха до уха, који се код значајних мислилаца обично пружају дуже него у осталих мушкараца и баш су му бркови помогли у затвору да сакрије грч на уснама док му се затвореници ругају. На пушкомет их чујеш како се церекају као свраке, ти, филозофе, крмадима да усипаш у корито? Куд си ти ударио, куд си запуцао, ово је Југославија, бруко једна!...

„Бруко довијека”, ауторизовали су своје церекање сјецикесе стичући ситне привилегије пред политичким затвореницима. „Наспи прасадима, суни марви у корито, бруко довијека!”

И ту је крај приче, онај тужни крај. Слиједи кратак комички осврт, зна се на шта, на дане слободе. Историчар који је крмио прасад волио је Десанку Галић, распуштеницу из наше вароши – и комично је помало само то што она пет година почива под земљом а за историчара тешко да се може измислити тежа казна од комедије блиске особе. Након смрти вољене жене постао је, као сви људи

које задеси ова невоља, филозоф. Кад филозофа нема ко да воли онда је то комедија. Спуж је био подношљивији, лакши, јер тај затвор барем постоји и не може се поредити са казном одласка вољене жене заувјек.